

Saluutschoten

Eerbetoon

Het woord saluut betekend groet, een saluutschot is dus een groet of een eerbetoon wat gegeven wordt door middel van een schot uit een vuurwapen. Dit kan een kanon of een handvuurwapen zijn. In de militaire wereld is salueren het gebruik voor het brengen van een groet. Salueren is overigens ook gebruikelijk bij andere diensten die uniformen dragen zoals politie.

Het saluutschot

Het geven van saluutschoten was al een gebruik in de 17^e eeuw. Het werd als eis gesteld door de Engelse regering. Engeland was in die tijd een machtige maritieme natie en eiste respect van schepen van andere naties. Van ieder Nederlands schip werd bijvoorbeeld geëist dat het de Engelse vlag zou groeten door als eerste de eigen vlag te laten dalen en saluutschoten af te vuren. Onduidelijk is of in die beginperiode ook eisen gesteld werden aan het aantal te geven schoten.

Geschiedenis

Het tonen ongewapend te zijn kwam in de 14^{de} eeuw al voor bij de intrede van geweren en kanonnen. De toen enkelschots wapens waren ongeladen nadat ze zichtbaar leeggeschoten waren. Hiermee werd de overgave of onderdanigheid getoond of werd getoond dat men met vreedzame bedoelingen kwam. Noord Afrikaanse stammen toonde heel vroeger hun vreedzame bedoelingen door met de punten van hun speren over de grond te slepen.

Vreedzame bedoelingen

Zoals bekend waren de kanonnen op de oorlogsschepen in de middeleeuwen ook enkelschots en het opnieuw laden van een kanon aan boord van een schip nam best wat tijd in beslag. Als de kanonnen dus 'loos' gevuurd hadden waren ze 'leeg', ongeladen en toonde het schip dat het ongewapend was en dus kwetsbaar. Dit werd toegepast als het een ander schip op korte afstand passeerde of als het onder het bereik van kustbatterijen van het te bezoeken land doorvoer bij het binnenlopen in de haven. Op deze



Een Nederlands oorlogsschip vuurt saluutschoten¹

¹ Schilderij Willem van de Velde jr. 1680. Rijksmuseum Amsterdam.

manier werd kenbaar gemaakt dat het schip met vreedzame bedoelingen kwam. In de 17^{de} eeuw was het gebruik dat alle kanonnen afgevuurd werden.

Het kruit droog houden

Het kruit wat gebruikt werd in de middeleeuwen om kanonnen of kustbatterijen mee af te schieten werd gemaakt van natriumnitrat en moest droog en koel bewaard blijven. Dit was op schepen in die tijd uiteraard niet zo eenvoudig als op het land bij de kustbatterijen waar het kruit bewaard werd in zogeheten kruitmagazijnen. Er moesten dus duidelijk eisen gesteld worden aan de opslag van kruit aan boord van schepen. De mee te nemen hoeveelheid was dus ook beperkt. De kwaliteit van het kruit verbeterde later toen kaliumnitrat in gebruik werd genomen, dit was minder gevoelig voor vocht en temperatuur en was makkelijker op te slaan.

Zeven schoten

Nadat het geven van saluutschoten als groet z'n intrede had gedaan werd het aantal te geven saluutschoten gesteld op zeven. Engeland was zoals gezegd in die tijd een dominante maritieme grootmacht en bij de Engelse Royal Navy was de standaard voor het aantal kanonnen aan boord op een oorlogsschip gesteld op zeven. Lange tijd is dit aantal te geven schoten in gebruik gebleven ook als de schepen groter werden en uitgerust met meerdere kanonnen. Reden hiervoor was dat men toch wel economisch met het scheepskruit wilde omgaan. De Engelse admiraliteit verordeneerde dat het maximaal aantal te geven schoten door schepen zeven zou blijven. Als een buitenlands schip een Engelse haven binnen liep werd verwacht dat het schip als eerste de zeven saluutschoten gaf, als antwoord vuurden de kustbatterijen een en twintig schoten af.

Een andere uitleg met betrekking tot het aantal zeven is wel dat gerefereerd wordt aan Bijbelse en het mythische karakter van het getal zeven. Zeven planeten waren geïdentificeerd, een week heeft zeven dagen en van zeven wordt wel gezegd dat dit het getal van de volheid is. De fasen van de maan verandert om de zeven dagen en de Bijbel zegt ook dat God rustte op de zevende dag na de schepping. Elk zevende jaar was sabbatical en zeven keer het zevende jaar werd ingeluid als een jubeljaar. Vooral nog is hier geen referentie in te vinden met het maritieme.

Gelijkheid van naties

In principe achtte men alle naties gelijkwaardig en gold het principe "gun for gun" ofwel er diende evenveel schoten door beide partijen te worden gelost. Het aantal van zeven saluutschoten als groet te geven door een schip werd losgelaten en werd geleidelijk aan ook een en twintig. Hier kwam de Engelse admiraliteit om economische redenen tegen in verweer bij monde van Samuel Pepys een ministerieel secretaris. De betere kwaliteit van het kruit maakte het overigens mogelijk ook voor schepen de een en twintig saluutschoten te geven, evenveel dus als door kustbatterijen werden gegeven.



Een en twintig saluutschoten

Hoe is men aan het aantal van 21 schoten gekomen? Het bleek dat kustforten ongeveer drie maal zo snel instaat waren te vuren als schepen, het proces van laden en beschikbare ruimte om te manoeuvreren was op de wal uiteraard wat rianter dan op schepen. Engeland voerde in dat het geven van een en twintig schoten door zowel schepen als te beantwoorden saluutschoten vastgesteld was op een en twintig. Tevens dwong Engeland in de 18^{de} en 19^{de} eeuw dat een zwakkere natie als eerste de groet bracht. Andere naties volgde dit gebruik.

Een andere uitleg over het aantal van een en twintig is wel dat dit getal in oude culturen en in de studie van getallen zeven gezien werd als heilig zoals hiervoor beschreven. Een veelvoud van zeven kon dus als positief gezien worden. Het aantal van veertien kwam niet in aanmerking omdat volgens een oud bijgeloof in de wereld van de marine een even nummer geassocieerd wordt met pech, ongeluk.

Inmiddels was er een aardige verwarring ontstaan over het aantal te geven saluutschoten tussen de verschillende soevereine maritieme naties, er werden uiteenlopende aantallen schoten toegepast. Om een eind aan de verwarring te maken heeft de Engelse marine officieel een voorstel opgesteld om het geven van een en twintig schoten aan soevereine staten als internationale standaard in te voeren en dit als het "gun for gun" principe te accepteren. De Amerikaanse marine had met dit besluit aanvankelijk problemen omdat door de Amerikaanse regering en marine andere aantallen werden gehanteerd.

Op 18 augustus 1875 heeft de Amerikaanse marine dit voorstel toch uiteindelijk overgenomen. Tot op de dag van vandaag is dit aantal nog steeds in gebruik als de hoogste eer en groet van de ene natie naar de andere en is het gebruik vastgelegd in de Orde van wapens voor kanonvuur.

Ceremonie

Het afschieten van kanonnen of geweren als saluut is zo ongeveer rond de 16^{de} eeuw steeds meer een gewichtige officiële ceremonie geworden die werd toegepast wanneer er een militaire of politieke functionaris naderde. Met de ceremonie wordt niet alleen een welkom maar ook respect en vertrouwen getoond bij uiteenlopende gelegenheden.

Zeven geweren, drie schoten

Het afschieten van drie geweer salvo's, door zeven geweren over graven van gevallen leden van strijdkrachten bij een ter aarde bestelling en is nu een formeel ingevoerd gebruik in de militaire wereld. Dit gebruik is overgebleven uit de Europese dynastieke oorlogen toen het vechten werd gestopt om wederzijds de doden en gewonden van het slagveld te kunnen verwijderen. Er werden drie salvo's gegeven als signaal dat de gevechten werden hervat. Dit gebruik kan overigens niet aangemerkt worden als 21 saluutschoten of als het "gun for gun" saluut.

Rond 1730 werd de Engelse marine voorgeschreven dat op bepaalde verjaardagsdata 21 geweerschoten gegeven konden worden als een persoonlijke groet aan leden van de Engelse Koninklijke familie. Verplicht was dat toen nog niet. In 1808 werd het afgeven



Drie keer zeven schoten bij militaire begrafenis plechtigheid

van 21 saluutschoten wel als een standaard verplichting gesteld als begroeting aan royaltyes.

De Verenigde Staten vuurde tot 1841 een “national salute” bij gelegenheden als een officiële rouw en het in dienst stellen van oorlogsschepen. Het aantal schoten stond voor elke staat in de Verenigde Staten. Er waren toen zeventien staten. Ook daar werd op 18 augustus 1875, 21 schoten als standaard voor saluutschoten ingevoerd waaronder ook het typisch Amerikaanse “national salute” waarmee de veteranen



Gun Salute bij de indienststelling van de USS Sampson

van Amerika worden geëerd. Overigens pas nadat de Verenigde Staten bezwaar hadden gemaakt tegen dit aantal. Andere naties hadden het aantal van 21 schoten inmiddels al overgenomen.

Saluutschoten worden in Nederland uitsluitend gegeven op last van ZM de koning of de minister van defensie.

Aantallen schoten

Omdat het geven van saluutschoten sterk ceremonieel is was het uiterst belangrijk de juiste aantallen vast te stellen voor de diverse rangen en standen. Merk op dat het steeds oneven aantallen schoten zijn.

In Nederland zijn de volgende aantallen schoten van toepassing bv. voor:

- ZM de koning: 35
- Prinses der Nederlanden: 33
- De overige prinsen en prinsessen der Nederlanden, een gouverneur van een Nederlands rijksdeel, een buitenlandse president, ex president, een buitenlands staatshoofd en een lid van een buitenlands regerend vorstenhuis: 21
- Een buitenlandse premier, de minister van defensie, een admiraal: 19
- Luitenant generaal en vice admiraal: 17
- Generaal majoor: 15
- Brigade generaal: 11

Verder zijn er binnen de marine ook gebruiken waarbij saluutschoten worden afgegeven. Bijvoorbeeld bij het aanvaarden van zijn commando van een eskadercommandant als hij zijn commandovlag of standaard doet hijsen. De schoten worden met tussenposen van vijf seconden gegeven.

Tot 1983 bedroeg het aantal schoten bij de geboorte van een erfprins der Nederlanden: 51. Door een wijziging in de Grondwet in 1983 kwam het onderscheid naar geslacht te vervallen, daarom klonken er in 2003, 101 schoten bij de geboorte van de erfprinses.

Bij de inhuldiging van de koning werden 101 schoten gegeven als eerbetoon aan koningin Beatrix. Honderd staat voor een groot aantal en het laatste schot symboliseert de onbegrensde van de koning.